

Dr hab. Anna Dunin-Dudkowska, prof. UMCS
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Pauliny Kaźmierczak

**„(E-)ludyczność w glottodydaktyce. Techniki rozwijające kompetencję językową”,
napisanej pod kierunkiem dr hab. Beaty-Grochali-Woźniak**

Przedstawiona do recenzji rozprawa podejmuje kwestię ludyczności w kontekście glottodydaktyki początków XXI wieku. W takim ujęciu tematu Doktorantka pragnie dołączyć do grona badaczy zarówno tematyki ludycznej, jak i kultury kształcenia na odległość, zwłaszcza w obszarze nauczania języka polskiego jako obcego. Czerpie inspirację z filozoficzno-socjologicznych koncepcji opisywanych zjawisk, badań psychologiczno-pedagogicznych i glottodydaktycznych oraz językoznawczych i leksykograficznych (słowniki języka polskiego od XVI wieku do najnowszych).

Materiał badawczy rozprawy obejmuje materiały glottodydaktyczne pochodzące z 31 polskojęzycznych grup zrzeszających nauczycieli jpjo, działających w mediach społecznościowych. Analiza ta pozwoliła na wyodrębnienie ok. 1240 narzędzi online, wykorzystywanych w procesie kształcenia, które następnie zostały poddane dalszej weryfikacji (s. 106). Ocena przydatności glottodydaktycznej zebranych materiałów obejmuje ich aspekt mechaniczny, techniczny, podział według przedmiotów szkolnych, związanych z nauczaniem języków obcych, w tym jpjo. W opisie aplikacji zastosowane trzy najważniejsze elementy: działania e-ludyczne, kompetencje językowe i działania językowe. Doktorantka szczegółowo przedstawiła także swoje własne doświadczenia w stosowaniu wybranych narzędzi w nauczaniu zdalnym (synchronicznym i asynchronicznym) w pięciu grupach na poziomach A0-A1+, prowadzonych w czasie pandemii COVID-19. Efektem tych szczegółowych analiz jest bogaty katalog aplikacji przydatnych w nauczaniu języka polskiego cudzoziemców, z opisem ich funkcjonalności, przydatności i atrakcyjności, stanowiący swoiste kompendium wiedzy dla wszystkich glottodydaktyków, prowadzących kursy online. Istotnym wątkiem pojawiającym się w tych rozważaniach jest kwestia szkolenia nauczycieli

języka polskiego jako obcego w obliczu szybko zachodzących zmian technologicznych i nowych potrzeb związanych z nauczaniem zdalnym. Mimo że uczący się wrócili do sal lekcyjnych, zajęcia online pokazały nowy potencjał i możliwości nauczania, związane z pokonaniem odległości geograficznych, elastyczności czasu zajęć, zmniejszeniem kosztów itd., co w przyszłości będzie wpływać na wzrost ich popularności i atrakcyjności. To ważny głos, inspirujący dyskusję nad tymi zagadnieniami w środowisku glottodydaktycznym.

Obszerna, licząca 305 stron praca wraz z obejmującym 184 strony *Aneksem* wpisuje się w nurt współczesnych badań glottodydaktycznych. Opracowanie rozszerza dotychczasowe ustalenia dotyczące wykorzystania narzędzi internetowych w nauczaniu jppo i stanowić może dużą pomoc w rozwijaniu refleksji naukowej, opracowywaniu programów szkolenia nauczycieli, metodyce zdalnego nauczania i przygotowywaniu zarówno kursów online, jak i materiałów dydaktycznych. Doktorantka rzetelnie uporządkowała i oceniła ogromny zakres materiału, wnosząc dzięki temu duży wkład w rozwój subdyscypliny glottodydaktyki polonistycznej. Wynikające z Jej badań wnioski są dobrze udokumentowane i udowodnione. Z tego powodu uważam, że praca Pani Pauliny Kaźmierczak powinna być (po niezbędnych korektach redakcyjnych) opublikowana, gdyż jest ważna i na druk niewątpliwie zasługuje.

Zadanie, jakie postawiła sobie mgr Paulina Kaźmierczak jest bardzo ambitne, zarówno ze względu na obszerność zagadnienia, jak i złożoność omawianej tematyki. Należy uznać, że pani mgr Paulina Kaźmierczak zasadniczo dobrze poradziła sobie z tak szeroko sformułowanym zamierzeniem, nieco zastrzeżeń budzi jednak miejscami kształt językowy jej rozważań.

Praca składa się ze *Wstępu* (s. 4 - 7), *Wprowadzenia* (s. 8 - 13), nakreślającego warunki i wyzwania zdalnego nauczania, *Założeń i celu dysertacji* (s. 14 - 15). Najobszerniejszy fragment rozprawy obejmuje trzy Części: 1. *Teoria* (s. 16 - 70), 2. *Metodologia* (s. 71 - 126 i 3. *Praktyka* (s. 127 - 245). Całość rozważań kończą *Wnioski* (s. 246 - 257), a dopełnia *Wykaz skrótów* (s. 258 - 259), *Wykaz tabel, schematów i wykresów* (s. 260 - 261 i *Bibliografia* (s. 262 - 305). Integralną częścią rozprawy jest zawierający 185 stron *Aneks*, w którym Doktorantka zamieściła ilustracje definicji oraz przykłady zadań ludycznych, wykorzystania piosenek, filmów, testów, aplikacji i sposobów ich wykorzystania, ale także zestawienia różnych typów narzędzi online w odniesieniu do ich wykorzystaniu do działań e-ludycznych i językowych czy rozwijania kompetencji językowych.

Część teoretyczną rozprawy rozpoczyna *Wstęp*, uzasadniający celowość nakreślonych przez Autorkę badań. Doktorantka przedstawia kompozycję pracy, akcentując dynamiczny

rozwój kształcenia na odległość w czasie pandemii i podkreślając, że jest to coraz częściej wybierana forma zdobywania wiedzy i umiejętności na świecie, pomimo jej odwołania. Pojawia się tu także pytanie o rolę ludyfikacji w edukacji (s. 4). Zagadnienia te są kontynuowane we *Wprowadzeniu*, w którym omawiane są pokrótce różne aspekty nauczania online, w tym poziom kompetencji wymaganych od nauczycieli prowadzących takie zajęcia, kwestie adaptacji zajęć stacjonarnych do zdalnych, efekty kształcenia czy kwestia sfery emocjonalnej uczących się i kontaktów społecznych (s. 9 – 10). Podkreślone zostają silne relacje między kształceniem zdalnym i nauczaniem języka polskiego jako obcego. W kończących ten fragment pracy *Założeniach i celu* dysertacji Doktorantka eksplicytnie wymienia wszystkie postawione przed sobą zadania. Wydaje się, że dla większej przejrzystości struktury pracy wszystkie powyższe kwestie mogłyby znaleźć się w jednym rozdziale, jako poszczególne części.

Część 1., zatytułowana *Teoria*, obejmuje głównie kwestie terminologiczne. Czytelnik otrzymuje przegląd definicji *ludyczności*, *gry* i *zabawy* w różnych dyscyplinach naukowych: filozofii, kulturze, socjologii, psychologii i (glotto)dydaktyce (s. 18 – 47). Poznajemy koncepcje Ludwika Wittgensteina, Johana Huizingi, Rogera Cailloisa, Bernarda Suitsa, poglądy Jeana Piageta i Edouarda Claparede'a, definicje słownikowe Włodzimierza Szewczuka i Wojciecha Pomykały. Inspiracją glottodydaktyczną są dla Doktorantki prace Teresy Siek-Piskozub i Wincentego Okonia (s. 44 – 47). W kolejnym fragmencie pojawia się chronologiczny przegląd definicji haseł *ludyczność*, *gra* i *zabawa*, wraz z wyrazami pochodnymi ze słowników języka polskiego, począwszy od *Słownika staropolskiego* do najnowszych (s. 48 – 62), a Część 1. kończy własna propozycja definicji powyższych terminów. Doktorantka czerpie twórczo głównie z wcześniej przedstawionych koncepcji, szeroko omawiając poszczególne aspekty multihaseł *gra-zabawa-symulacja* i proponując w efekcie przejrzystą i wyczerpującą własną ludyczności w sferze wirtualnej (s. 69). Część ta dostarcza wielu interesujących i cennych informacji dla każdego czytelnika i stanowi dobry punkt wyjścia dla dalszych analiz glottodydaktycznych.

Część 2., zatytułowana *Metodologia* omawia zagadnienie ludyczności w glottodydaktyce, w tym materiały, pomoce i publikacje glottodydaktyczne o charakterze ludycznym (s. 72 – 97). W kolejnym fragmencie omówione zostało badanie własne Doktorantki, obejmujące następujące etapy: zdefiniowanie kluczowych pojęć, przegląd dotychczasowych badań w zakresie ludycznych elementów w działaniach edukacyjnych neofilologów, filologów polskich i lektorów jpjo i zestawienie stosowanych przez nich

materiałów, zebranie materiału analitycznego i opis wykorzystania wybranych aplikacji e-ludycznych w trakcie zajęć online. W Części tej pojawiają się definicje kluczowych pojęć (e-)ludyczności glottodydaktycznej, z których niektóre zostały omówione już wcześniej w części teoretycznej. Z nowych określeń pojawiają się pojęcia: *gamifikacja*, *grywalizacja* i *gryfikacja*. Następnie Doktorantka omawia centralny temat swojej rozprawy – techniki ludyczne w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Powiązane są one z różnymi zmiennymi procesu dydaktycznego: wiekiem uczących się, nauczaniem systemu językowego i komunikacji językowej, poziomem kompetencji językowej, długością kursu, wielkością grupy, nauczaniem sprawności językowych. Omówione zostały działania ludyczne i e-ludyczne, oceniony ich potencjał glottodydaktyczny (s. 107-125). Wydaje się, że celowe byłoby umieszczenie skróconego opisu metodologii wcześniej, zgodnie z wykonywanymi etapami pracy, tzn. przed prezentacją koncepcji teoretycznych i definicji słownikowych oraz wyodrębnieniem części poświęconej pozostałym zagadnieniom, kluczowym z perspektywy celu badań Doktorantki. Ilość i treść informacji zamieszczonych w tej Części znacznie wykracza poza treści implikowane jej tytułem.

Część 3. *Praktyka* zawiera opis badania Doktorantki: charakterystykę grup badawczych i sposób realizacji zajęć on-line (tematykę, przebieg zajęć, stosowane aplikacje). Uczący się dokonali oceny przydatności poszczególnych narzędzi używanych na poszczególnych zajęciach. Pokazane zostały także przykładowe narzędzia z możliwościami ich wykorzystywania na zajęciach stacjonarnych. Szczegółowo przedstawiono aplikacje stosowane w nauczaniu dzieci i młodzieży, a porównanie ich zastosowania z zajęciami w innych grupach wiekowych prowadzi do wniosku o ich uniwersalnym charakterze. Następnie Doktorantka dokonuje klasyfikacji narzędzi online pod kątem mechaniki i potencjału glottodydaktycznego, ze wskazówkami dotyczącymi ich przeniesienia do rzeczywistości klasowej. Przedstawia także zestawienia kompetencji i działań językowych doskonalonych przez określone narzędzia. W końcowym fragmencie tej Części pojawia się analiza różnych typów aplikacji, wskazówki dotyczące planowania lekcji z wykorzystaniem różnych narzędzi i konspekty tak zaplanowanych lekcji. To bardzo cenna część rozprawy, stanowiąca kompendium wiedzy dla nauczycieli jppo na temat dostępnych narzędzi do pracy online. Pojawia się tu także ważna refleksja dotycząca kształcenia glottodydaktyków polonistycznych i rozwoju ich kompetencji cyfrowych. Należy docenić kronikarską skrupulatność Doktorantki, która stara się uwzględnić nie tylko wszystkie istotne aplikacje polonistyczne, ale bierze pod uwagę również materiały stosowane w nauczaniu innych języków. W opisie kategorii

pojawiają się celne, samodzielne interpretacje analizowanego materiału, co sprawia, że jest to najlepszy i najbardziej wartościowy fragment rozprawy. Zadanie, jakie wzięła na siebie Autorka w tej części rozprawy jest obszerne i stanowi duże wyzwanie. Pani Paulina Kaźmierczak z naddatkiem zrealizowała postawione sobie cele. Podsumowując Część 3. *Praktyka* należy zauważyć, że mgr Paulina Kaźmierczak dobrze radzi sobie z opracowaniem danych, na co wskazuje uporządkowanie wyводу i klarowność spostrzeżeń. Dane zebrane w tabelach w rozprawie i *Aneksie* ilustrujące omawiane zagadnienia bardzo wzbogaciły treść pracy; pozwoliły też Autorce na wysunięcie logicznych i uzasadnionych wniosków.

Rozdział zatytułowany *Wnioski* (s. 246 -257) zgodnie z poetyki rozprawy doktorskiej, zbiera ustalenia Doktorantki, by zilustrować to, w jaki sposób udało się Jej osiągnąć zakładane cele. Znajdziemy tu podsumowanie wniosków wynikających z poszczególnych części rozprawy. Dotyczą one przypomnienia celów, metodologii i podstaw teoretycznych rozprawy oraz odpowiedzi na postawione wcześniej hipotezy badawcze. Doktorantka konstatuje, że przeprowadzona przez Nią analiza stwierdza, że przykłady wykorzystania narzędzi online w nauczaniu cudzoziemców języka polskiego w kontekście spektrum możliwych technik pracy nie ustępują wariantom książkowym czy zajęciom prowadzonym w klasie. Potwierdza przyjęte wcześniej założenie o możliwości wykorzystania narzędzi online także w nauczaniu hybrydowym i stacjonarnym. Podkreśla ogromny potencjał ludyczności w nauczaniu dla urozmaicenia i uatrakcyjnienia zajęć, ale także dla wzmocnienia motywacji i osłabienia lęku związanego z używaniem języka obcego. Doktorantka pokazuje, że efektywność nauczania online i przez zabawę przynosi efekty porównywalne z tradycyjnymi formami edukacji szkolnej. Pojawiają się tu kwestie, które powinny zostać wprowadzone do programów szkolenia nauczycieli jpjo. Autorka przestrzega też przed dynamizmem i zmiennością rzeczywistości wirtualnej, co wpływa na szybką dezaktualizację materiałów i konieczność stałego rozwoju kompetencji nauczyciela.

Spis literatury przedmiotu jest obszerny i wyczerpujący (s. 262 – 305); obok pozycji książkowych i encyklopedycznych, zarówno polskich, jak i anglojęzycznych, obejmuje wybrane materiały do nauki języka polskiego, linki do filmów nawiązujących do tematyki gier, linki do portal, stron i witryn internetowych oraz długą listę aplikacji. Jest przygotowany starannie i rzetelnie, nie budzi zastrzeżeń zarówno pod względem doboru prac, jak i liczby przywołanych publikacji. Warto rozważyć uwzględnienie w bibliografii prac Elżbiety Gajek, która od wielu lat zajmuje się zastosowaniem technologii informacyjnych, również w glottodydaktyce polonistycznej.

Cennym uzupełnieniem rozważań Autorki rozprawy obszerny *Aneks*, ilustrujący wywody Doktorantki i zawierający ważne zestawienia ich potencjału w kształceniu działań i kompetencji językowych. Wydaje się, że niektóre tabele z oceną funkcjonalności aplikacji z korzyścią dla pracy mogłyby znaleźć się w głównej części rozprawy.

Praca pani Kaźmierczak obejmuje wiele aspektów, zarówno ludyczności, jak i nauczania online. Struktura pracy zasadniczo nie budzi zastrzeżeń. Cele zostały jasno sprecyzowane i zaplanowane. Nieco niejasności budzi sposób numerowania poszczególnych elementów rozprawy (Część 2. *Metodologia* i podrozdział (?) 2. *Filozofia, kultura, socjologia*); ciągła enumeracja punktów (?) nieco zaciemnia przejrzystość podziału na Części. Może warto byłoby rozszerzyć tytuły poszczególnych części, gdyż w tak ogólnej formie (np. *Teoria czy Praktyka*) nie precyzują dokładnie treści omawianych zagadnień. Pojawiają się też niekiedy drobne usterki językowe. Przy ocenianiu pracy wspominam o tych wszystkich kwestiach, zakładając, iż Autorka będzie chciała w przyszłości opublikować rozprawę (do czego zachęcam), stąd moje wskazania mają służyć udoskonaleniu wersji końcowej.

Z postulatów i zapytań recenzenckich wymienić chcę następujące krótkie kwestie:

1. Jak Doktorantka ocenia sądzi, czy czas poświęcony przez nauczyciela na przygotowanie ćwiczeń w aplikacjach do zdalnego nauczania nie jest nadmierny w stosunku do efektów wykorzystania takich materiałów?
2. Jak Doktorantka ocenia przydatność takich aplikacji jak asystent głosowy *Alexa* i *chatGPT* w glottodydaktyce? Czy w przyszłości tego typu narzędzia będą wsparciem procesu nauczania języków obcych czy wręcz przeciwnie, będą zniechęcać do nauki języka i stanowić zagrożenie dla idei nauczania języków obcych?

Konkludując, należy podkreślić, że recenzowana praca jest nowatorska i wartościowa; dobrze dokumentuje wiedzę i analityczne zdolności Autorki. Na gruncie przyjętej metodologii Doktorantka osiągnęła swoje zamierzenia i wpisała się twórczo w obszar badań ludyczności i nauczania online. Należy docenić współtworzenie przez Doktorantkę wspólnoty dyskursu naukowego przez dołączenie własnego głosu do głosów innych badaczy.

Uważam, że praca pani mgr Pauliny Kaźmierczak jest cennym wkładem w rozwój badań w zakresie glottodydaktyki polonistycznej w obszarze ludyczności i zdalnego nauczania. Pozytywnie oceniam rozprawę Doktorantki. **Praca Pani mgr Pauliny Kaźmierczak spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim w myśl Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*.**

Wnioskuje więc o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Adam - Dudko roslo

Lublin, 14.04.2023 r.